

Zuid-Amerika en Antarctica

LES 1 TWEE VERSCHILLENDE WERELDEN

Het Amazonegebied is het meest uitgestrekte tropische regenwoud op aarde en kent verreweg de grootste diversiteit aan planten- en diersoorten ter wereld. Wetenschappers ontdekken nog elke dag nieuwe plant- en diersoorten. Maar dit natuurgebied is snel kleiner aan het worden. Volgens schattingen wordt elke minuut een stuk regenwoud ter grootte van twintig voetbalvelden gekapt en platgebrand. En verdwijnen er zo'n 17.000 soorten dieren (meest insecten) per jaar. Aan de randen hebben enorme stukken bos plaatsgemaakt voor veeboerderijen. Bovendien eisen mijnbouw, oliewinning en de opwekking van hydro-elektriciteit hun tol. Houtbedrijven kappen steeds meer bomen en ook de grootschalige teelt van sojabonen vormt een bedreiging.

Ook rond de grote steden liggen enorme akkers waar soja en zonnebloemen worden verbouwd. In de minder bevolkte gebieden van Zuid-Amerika vinden we de pampa, die beroemd is om de enorme vergezichten en onmetelijke vlakten. De pampa strekt zich uit van de Andes tot aan het Braziliaanse kustgebergte. Verder dus dan de provincie Pampa in Argentinië. De uitgestrekte pampa's van Argentinië en Brazilië worden gedomineerd door extensieve veeteelt. Op de grote grasvlakten grazen kudden (vooral) runderen, die uiteindelijk als steak naar vooral de VS en West-Europa worden geëxporteerd. Rundvlees is een belangrijk exportproduct voor Argentinië. Meer over de pampa: <http://www.kleindierpark.nl/pampas.html>

In het zuiden van Argentinië en Chili vind je grote gletsjers. Het zijn overblijfselen van de ijskap die ooit de hele zuidpunt van het continent bedekte. Het ijs dat nu in brokstukken de zee in drijft, heeft er 20.000 jaar over gedaan om van de bron van de gletsjer naar de oceaan te kruipen.

Antarctica is het continent rond de zuidpool van de aarde. Het is het vijfde continent qua oppervlakte. Het is groter dan Europa of Oceanië. Antarctica wordt omringd door de Indische Oceaan en de Grote Oceaan. Het continent is bijna volledig bedekt met ijs. In tegenstelling tot het noordpoolgebied: dat is zee met een drijvende ijslaag. Van al het ijs op de wereld ligt 90 procent op Antarctica. Als al dat ijs zou smelten, zou de zeespiegel 64 meter stijgen. De ijskap is zo zwaar dat een groot deel van het continent Antarctica onder de zeespiegel wordt gedrukt.

De naam Antarctica is afgeleid van Arctis, de noordpool. Deze naam is afkomstig van het Griekse woord 'arctos' dat 'beer' betekent. Het duidt op het sterrenbeeld Grote Beer dat in het noorden bij de Poolster te zien is. Antarctica ligt precies aan de andere kant van de aardbol, op het halfrond waar de Grote Beer dus niet (anti) te zien is. Antarctica heet in de volksmond de zuidpool. In feite is dit alleen het zuidelijkste punt waar alle meridianen samenkomen.

Aan het begin van de 20e eeuw vond er een ware strijd om de zuidpool plaats. Zowel de Engelsman Robert Scott als de Noor Roald Amundsen wilde als eerste de zuidpool bereiken. Scott vertrok als eerste, met sledehonden, tenten en veel proviand. Amundsen nam een andere route en kwam op 14 december 1911 als eerste bij de zuidpool aan. Scott had veel tegenslag. Toen hij 35 dagen later de zuidpool bereikte, vond hij daar de Noorse vlag en een tent met daarin een aan

hem gerichte brief van Amundsen. Teleurgesteld begon Scott aan zijn terugreis. Hij belandde in slecht weer en vroom dood in zijn tent.

Antarctica wordt bestuurd volgens het Antarctisch Verdrag. Dit is ondertekend door 44 landen. Het is verboden Antarctica in bezit te hebben of te exploiteren. Militaire activiteiten zijn verboden. Wel hebben enkele landen gebieden toegewezen gekregen waar ze wetenschappelijk onderzoek mogen doen. Zo'n duizend onderzoekers wonen voor een langere of kortere periode in een van de onderzoekstations. De meesten gaan na 12 of 18 maanden terug naar de bewoonde wereld. Op 7 januari 1978 werd de eerste mens op Antarctica geboren: Emilio Parma, zoon van een commandant van de Argentijnse basis Esperanza. Esperanza is een echt dorp. Er wonen ongeveer 80 mensen (volwassenen en kinderen). Er is zelfs een klein ziekenhuis, een kerk en een school met klaslokalen, een turnzaal en een computerlokaal.

Door het koude klimaat leven er weinig dieren op Antarctica. In de korte zomer komen er veel zeehonden, verschillende soorten pinguïns en vogels, die hier een veilige broedplaats vinden. De keizerspinguïn kan meer dan een meter groot worden en wel 30 kilogram wegen. Eind april, als op het zuidelijk halfrond de winter begint, komen de pinguïns in kolonies aan land om te paren. Het vrouwtje legt één ei (soms twee), het mannetje broedt het uit. De pinguïns die op pagina 42 in het lesboek te zien zijn, zijn ezelspinguïns. De pinguïns leven al miljoenen jaren op het continent: <http://www.isgeschiedenis.nl/nieuws/fossiel-van-reuzeninguin-ontdekt-op-zuidpool/>

LES 2 EEN BONTE MIX

Vanuit Europees perspectief gezien start de geschiedenis van Zuid-Amerika net als die van Noord-Amerika in 1492. In de 15e tot en met de 18e eeuw waren met name Spanje en Portugal het actiefst in kolonisatie. Vandaar dat in vrijwel heel Zuid-Amerika de voertaal Spaans of Portugees is. Brazilië was het eerste land dat in 1822 zonder bloedvergieten onafhankelijk werd. Anders dan Portugal liet Spanje de koloniën niet zonder strijd gaan. De 19e eeuw werd bepaald door vele opstanden. Die werden aanvankelijk meestal neergeslagen, maar uiteindelijk moest toch ook Spanje al zijn koloniën opgeven.

Niet alleen de Spanjaarden en de Portugezen, ook de Engelsen, de Fransen en de Hollanders hadden koloniën in Zuid-Amerika. Suriname behoorde zelfs tot ver in de 20e eeuw bij het Koninkrijk der Nederlanden. Het land werd in 1975 onafhankelijk. In de jaren vóór en na de onafhankelijkheid trokken veel Surinamers naar Nederland.

Voordat Zuid-Amerika in 1492 ontdekt werd, waren er vele indianenrijken. De Inca's zijn een van de bekendste inheemse volken van Zuid-Amerika. Hun rijk strekte zich uit langs de hele westkust van het continent. Veel indianenvolken zijn verdreven, vermoord of door ziekte uitgestorven. De oorspronkelijke bewoners van de pampa en de rest van zuidelijk Argentinië en Chili, waaronder Patagonië, bestaan nog steeds. Het zijn de Mapuche-indianen en ze worden tot op de dag van vandaag door de Argentijnse en Chileense overheid gediscrimineerd en geïntimideerd. Hun land wordt nog steeds door nieuwe boeren of door grote bosbouwmaatschappijen ingenomen. De leiders van de Mapuche verdwijnen nog steeds achter de tralies onder het mom van 'burgerlijke ongehoorzaamheid'.

De beroemdste personages van de pampa zijn de gaucho's, de cowboys van Argentinië, Uruguay en Brazilië. De gaucho's trekken te paard over de vlakten met hun kudden. Het leven van de gaucho's is zwaar: ze verdienen weinig geld, terwijl ze lange dagen in de buitenlucht maken. De grootgrondbezitters bekijken vanuit de stad de statistieken, terwijl de gaucho's het werk doen.

Veel landen in Zuid-Amerika zijn arm. Bolivia en Guatemala zijn wat dat betreft de meest uitzichtloze voorbeelden. Vaak wordt zelfs gesproken van economische kolonisatie. Sommige bedrijven uit (meestal) de VS hebben zo veel macht in bepaalde landen, dat van serieuze onafhankelijkheid geen sprake meer is.

Zuid-Amerika kent ook recente succesverhalen. In Chili bijvoorbeeld bloeit sinds de val van oud-dictator Pinochet de economie als nooit tevoren. Een ander succesvoorbeeld is Brazilië. Samen met Rusland, India en China wordt dit land tot de sterkst opkomende economieën ter wereld gerekend. (Deze groep landen heeft zelfs een eigen naam: BRIC-landen, een samenvoeging van de eerste letters van de vier landen.) Brazilië exporteert niet alleen veel koffie en soja, maar ook vliegtuigen en auto's. Helaas merkt een groot deel van de Braziliaanse bevolking niets van die economische voorspoed. Miljoenen mensen wonen in sloppenwijken, de zogenoemde *favela's*.

Meer info over de BRIC-landen: <http://mens-en-samenleving.infonu.nl/internationaal/47726-bric-landen-hebben-de-economische-toekomst.html>

LES 3 DE SCHATTEN VAN ZUID-AMERIKA

In de grond van Zuid-Amerika zitten veel delfstoffen. Voor de Inca's was het goud dat ze vonden het zweet van de zon; zilver waren de tranen van de maan. De Inca's kenden geen geld en stonden versteld van de hebzucht van de Spaanse kolonisten. De Inca's gebruikten de kostbare metalen alleen voor sieraden: <http://www.zilveren-sieraden.com/peruaanse-zilveren-sieraden/de-sieraden-van-de-incas/>

In de Boliviaanse stad Potosí is ontzettend veel zilver gewonnen. Op het hoogtepunt van de zilverkoorts was de stad bijna net zo groot als Londen en vele malen rijker. Er werden prachtige gebouwen neergezet, maar de mijnbouw heeft duizenden indianen het leven gekost. De zilvermijnen zijn in 1985 gesloten en de stad is in verval geraakt, hoewel de UNESCO zich inmiddels inzet om het stadscentrum te behouden.

Sinds de 18e eeuw wordt er in de heuvels ten noorden van Rio de Janeiro massaal naar goud gezocht. Veel mijnwerkers werken op eigen houtje, onverzekerd, met houweel en dynamiet, en kunnen maar nauwelijks in hun bestaan voorzien.

Zuid-Amerika bezit niet alleen goud en zilver, maar ook ongeveer een vijfde van al het ijzererts op aarde. De belangrijkste lagen bevinden zich in Brazilië en Venezuela. In Venezuela hebben enorme open mijnen en staal-, aluminium- en ijzerertsfabrieken de benedenloop van de rivier de Orinoco veranderd. Ook de aanleg van dammen, de houtkap en de woningbouw, die nodig is om de mijnbouw en ijzerindustrie mogelijk te maken, hebben vaak een negatieve invloed op het milieu.

Het werk van de mijnwerkers is zwaar. Vooral de goudmijnwerkers zijn eenlingen. Iedereen kan met een ondiepe schaal naar een plek gaan waar veel goud wordt gevonden en z'n geluk beproeven. Het echte geluk is maar voor heel weinig mensen weggelegd. Misschien is dat wel de reden dat vooral de Brazilianen massaal de straat op gaan tijdens het carnaval in Rio de Janeiro. Carnaval werd in de 16e eeuw vanuit Europa ingevoerd. Het feest viel in de Andes samen met een offerfeest en groeide uit tot het belangrijkste feest van het jaar.